

KNIŽNIČNO-INFORMAČNÉ RUŽE PRE DOKTORKU DANIELU BIROVÚ

Významná osobnosť slovenského knihovníctva, PhDr. Daniela Birová, ukončila svoje odborné pôsobenie v Centre vedecko-technických informácií SR.

S Centrom vedecko-technických informácií sa lúči po desaťročiach obetavej práce, počas ktorých svojimi nápadmi a energiou formovala smerovanie knižničnej a informačnej praxe na Slovensku. PhDr. Birová stála pri zrode mnohých inovácií a projektov, ktoré posunuli slovenské knihovníctvo do novej éry. Aktívne sa podieľala na formovaní a prevádzke platformy Infolib a časopisu ITlib, ktoré dodnes slúžia nielen špecialistom, ale aj celej knižničnej obci.

Vzhľadom na odchod PhDr. Birovej z aktívnej činnosti sme sa v redakcii rozhodli priblížiť jej osobu a kariéru prostredníctvom rozhovoru, ktorý ponúka hlbší pohľad na jej profesionálne úspechy aj ľudské hodnoty, ktoré ju sprevádzali na jej ceste.

<http://doi.org/10.52036/1335793X.2024.1.59-62>

Čo Vás motivovalo k prihláseniu sa na štúdium vedeckých informácií a knihovníctva (dnes informačné štúdiá)? Uvažovali ste už počas štúdia o tom, že po jeho ukončení budete pracovať v knihovníctve? Čo Vás počas štúdia najviac zaujalo a prečo ste sa rozhodli pokračovať v tejto práci aj po skončení štúdia? Vedeli ste už, v ktorej oblasti knižnično-informačných služieb by ste chceli pracovať?

Moja mama pracovala v Slovenskej knihe. Zásobovala kníhkupectvá na Slovensku, čo v tom čase znamenalo, že musí poznať každú knihu. Tak sme doma žili knihami. Mne sa práca s knihami páčila, už na strednej škole som sa zapojila do SOČ s témou „Dejiny knižnej kultúry“. Takže následne som sa prihlásila na Katedru knižničnej a informačnej vedy (KKIV) v Bratislave. Nikdy mi nenapadlo, že by som v tom, čo som vyštudovala, nepôsobila, napriek tomu, že som po ukončení štúdia vôbec netušila, čo by som v knižnici chcela robiť. Keď sa ma na pohovore v Slovenskej lekárskej knižnici spýtali, čo by som preferovala, povedala som, že ma baví pracovať s ľuďmi, a tak som začala na metodickom oddelení, čo nakoniec splňalo úplne moje očakávania.

Svoju kariéru ste začínali v Slovenskej lekárskej knižnici na pozícii metodičky s celoslovenskou pôsobnosťou. V roku 1989 ste prešli do oddelenia metodiky (Odbor rozvoja knižničných činností) Slovenskej technickej knižnice (SITK, dnes CVTI SR), kde ste pracovali v rámci odboru rozvoja knižničných činností. Ako si spomínate na svoje začiatky v knižnično-informačnej praxi? S akými ambíciami ste vstupovali do profesie a aký bol Váš veľký sen?

Začínala som v oddelení metodiky v Slovenskej lekárskej knižnici v Bratislave. Keďže o tejto oblasti práce v knižnici sme sa na fakulte neučili, do profesie som vstupovala s veľkým rešpektom, skôr s obavami a veľkou snahou byť platnou členkou tímu a byť užitočná. Moje začiatky boli späté so skvelým kolektívom na čele so Z. Šimovičovou. Bola veľmi náročná, vyžadovala výsledky, ale súčasne spolu s ostatnými kolegyňami veľmi nápomocná. Napriek tomu, že som tam strávila iba 3 roky, dali mi skvelý základ pre moje ďalšie pôsobenie.

Deväťdesiate roky boli turbulentným obdobím plným technologických a spoločenských zmien. V knižnično-informačnej oblasti to bol nepochybne príchod internetu, operačného systému Windows, CD-ROM, ako aj zavádzanie informovania o novinkách vo fonde SITK prostredníctvom teletextu. Zároveň sa zrodili dnes už tradičné odborné podujatia ako Knižnice (1996) a CASLIN (1993). Ako ste čelili postupnému zániku siete technických knižníc a informačných stredísk, ktoré mala SITK vo svojej metodickej pôsobnosti? Ako si spomínate na toto dynamické obdobie plné zmien a nových výziev?

Bolo to obdobie plné zmien. Nástup nových technológií bol mimoriadne rýchly, čo bolo veľkou výzvou pre všetky knižnice. Zmeny okrem iného vyžadovali aj pomerne veľké finančné prostriedky. Sieť technických knižníc a informačných stredísk

tvorili skôr menšie knižnice a tie sa s novou situáciou vyrovnávali ťažšie. Postupne zanikali a my ako SITK sme začali využívať intenzívne nové možnosti a pokrývať knižnično-informačnými službami stále väčší počet používateľov. Toto obdobie plné zmien a nových výziev sa, podľa môjho názoru, darilo zvládnuť najmä vďaka veľkému entuziazmu, túžbe držať krok s rozvojom technológií a využiť ich na prospech knižnično-informačných služieb. Tomu napomáhali vyššie spomenuté odborné podujatia a najmä veľmi intenzívna spolupráca a výmena skúseností a znalostí z knižníc nielen na Slovensku, ale aj s kolegami z Čiech.

Počas svojej praxe ste publikovali množstvo odborných článkov a správ. Od roku 1999 ste pôsobili aj ako redaktorka Bulletinu Centra vedecko-technických informácií SR a neskôr, v roku 2001, ste ako redaktorka prispeli k zrodu nášho súčasného časopisu *ITlib. Informačné technológie a knižnice*, ktorého slávnostný krst sa uskutočnil na podujatí INFOS 2001. Čo Vás podnietilo k myšlienke založenia nového časopisu? Môžete nám priblížiť, aká náročná bola cesta od počiatkovej myšlienky až po moment, keď ste držali v rukách prvý výtlačok *ITlib-u*? Vieme, že odborný časopis možno vydávať len vtedy, ak má podporu odbornej komunity. Kto boli Vaši najbližší spolupracovníci a spojenci pri tomto projekte?

Ako redaktorka som začínala v časopise, ktorý vydávala SITK v tom čase s názvom „Spravodajca SITK“. Bol to interný časopis, ktorého cieľom bolo informovať o činnosti knižnice a propagovať jej služby. Práca ma veľmi zaujala, pretože som zistila, že informácie v bulletine môžu byť nielen propagáciou našich služieb, ale odborné postupy alebo skúsenosti získavané z odborných podujatí môžu byť inšpiratívne aj pre iné knižnice. A tak som postupne túto svoju myšlienku začala rozvíjať. Práca redaktorky mi umožnila spoznať a začať spolupracovať s mnohými skvelými a rovnako zaniietenými kolegyňami a kolegami, za čo som nesmierne vďačná. V mnohých spoločných diskusiách sa zrodila myšlienka prekročiť hranice našej knižnice a založiť celoslovenský časopis úzko špecializovaný na informačné technológie v knižniciach. Táto myšlienka sa najskôr vo vedení knižnice stretla s obavami a otázkami, či má takto orientovaný časopis perspektívu, či budeme schopní nájsť dost autorov a pod. Po vytrvalom presvedčaní spolu s p. M. Ehnovou nakoniec vedenie súhlasilo. Výdatná podpora knihovníckej komunity nám v začiatkoch umožnila začať prácu na obsahovej a grafickej podobe nového časopisu, ktorý sme následne pokrstili na sympóziu INFOS v Starej Lesnej, organizovanom Spolkom slovenských knihovníkov (SSK). Ja osobne som tam pocítila silnú synergiu a priazeň našej knihovníckej komunity. Je dôležité pripomenúť, že tento úspech bol možný vďaka mnohým kolegom, ktorí sa na projekte podieľali. Veľmi si vážim spoluprácu s každým z nich a prosím o prepáčenie, že nemôžem tu na tomto mieste všetkých vymenovať. Nikto si nezaslúži byť vynechaný a odpoveď by si vyžadovala samostatný priestor. Mimoriadnu vďaka si zaslužia všetci členovia redakčnej rady, ktorí sa v priebehu rokov mierne obmieňali. Rovnako autori s ich ochotou prispieť odbornými článkami. Veľmi oceňujem veľmi intenzívnu spoluprácu s kolegami z Českej republiky.

V roku 2003 ste bola ocenená titulom Knihovník roka za vašu angažovanú prácu na redakčnom zabezpečení časopisu *ITlib*. Okrem iných aktivít ste sa v tom čase aktívne podieľali aj na vzniku portálu pre knižnično-informačnú prax, Infolib. Aké boli vaše plány s Infolib-om a čo bol hlavný dôvod jeho vzniku? Ako sa vám podarilo realizovať tento pre komunitu tak prínosný projekt, ktorý bol už v roku 2004 ocenený cenou INFORUM 2004?

Bolo to obdobie rozvoja internetu, keď vznikali webové sídla/portály. Predstavovali miesto na internete, kde bolo možné koncentrovať firemné alebo odborné informácie. Mať jeden prístupový bod, cez ktorý sa dostanem k hľadaným zdrojom. To bola ideálna príležitosť a dôvod vytvoriť portál aj pre knižničnú a informačnú prax.

Vďaka p. L. Koskovej z NOS – OSF (Nadácia otvorenej spoločnosti – Open Society Foundation) sme ako CVTI SR získali grant a realizačný projektový tím tvorili zástupcovia CVTI SR, SSK a KKIV v Bratislave. Z pridelených finančných prostriedkov bol zakúpený redakčný systém, ktorý umožňoval kooperatívnym spôsobom ukladať a aktualizovať obsah na webe. Bola navrhnutá obsahová štruktúra a vo vzájomnej spolupráci s kolegami z knihovníckej obce sa začalo s napĺňaním jednotlivých tematických skupín dokumentmi, informáciami a predmetnými linkami. Prevádzku portálu zabezpečovala redakčná rada zložená z garantov tematických skupín. Fungovanie aj využívanie portálu bolo úžasnou celoslovenskou tímovou prácou.

Vláda Slovenskej republiky schválila na svojom zasadnutí 7. februára 2007 Stratégiu popularizácie vedy a techniky v spoločnosti, v dôsledku ktorej došlo k zmene zamerania, hlavných úloh, ako aj k organizačnej reštrukturalizácii Centra vedecko-technických informácií SR v Bratislave. Pribudli nové organizačné zložky

na podporu a propagáciu výskumu a vývoja na Slovensku s možnosťou čerpania štrukturálnych fondov Európskej únie. Tento odklon od tradičného knižnično-informačného zamerania CVTI SR vyvolal obavy medzi zamestnancami, pričom niektorí skeptici predpovedali možný zánik knižnice a jej poslania. Ako si spomínate na túto transformáciu? Ako ste ju vnímali z pohľadu metodičky knižnice a neskôr pracovníčky projektového oddelenia CVTI SR?

Bolo to skutočne obdobie veľkých zmien v tom, že k vedeckej knižnici pribudli nové celoslovenské úlohy, vznikali nové odbory, oddelenia, menila sa organizačná štruktúra CVTI SR. Zmeny naozaj u knižničných pracovníkov vyvolávali obavy a bolo potrebné vysvetliť nové firemné ciele. Ja osobne som však nevnímala snahy o ukončenie knižnično-informačných služieb, čo sa nakoniec aj potvrdilo, keďže vedecká knižnica plní svoje poslanie dodnes a svoje služby dokonca rozširuje. V tom čase smerom ku knižnici zaznievala silná orientácia na elektronické zdroje a online prístup k nim.

Od roku 2007 ste sa postupne viac venovali práci v projektovej kancelárii a svoje pôsobenie v CVTI SR ste v tomto roku ukončili na pozícii vedúcej Odboru európskych štrukturálnych a investičných fondov. Chýbal Vám niekedy kontakt s knižničnou a informačnou vedou? Ako ste zvládli postupný prechod vedenia časopisu *ITlib* do rúk nových zodpovedných redaktorov?

Kontakt s knižničnou a informačnou vedou mi neprestal chýbať. Po nástupe do novej funkcie som sa len ťažko lúčila nielen s časopisom a portálom, ale vo všeobecnosti s aktivitami SSK, Slovenskej asociácie knižníc, so spoluprácou v rámci knihovníckej komunity, vďaka ktorej mi nielen do profesionálneho, ale aj osobného života vstúpili úžasné kolegyně a kolegovia. S mnohými sme si blízki dodnes.

Intenzívne som hľadala svojho nástupcu a veľmi som túžila po tom, aby si IT-čko vzala pod svoje krídla vedecká knižnica, kde by sa našli zaničení redaktori. To sa po viacerých rokoch podarilo a som veľmi vďačná súčasnej redakcii a jej spolupracovníkom, pretože časopis sa vďaka nim blíži k svojej štvrtstoročnici a je na vysokej odbornej aj grafickej úrovni. Niet pre mňa väčšej radosti, ako vidieť, ako moja „srdcovka“ nachádza nasledovníkov a naďalej je užitočným a vítaným pomocníkom knihovníckej komunity.

Ak sa retrospektívne pozrieme na časopis *ITlib*, ktoré míľniky považujete v živote tohto časopisu za kľúčové? Ako sa vaše osobné záujmy a skúsenosti odrazili na cieľoch a fungovaní *ITlib*-u?

Keď sme vydávali narodeninové číslo 1/2006 s názvom „Po piatich rokoch mimoriadne“ a v ňom zaznelo: „... spoľahlivo nás viedol a vedie labyrintom informačných technológií...“, nadobudla som istotu, že to bol dobrý a užitočný krok.

Keď prišiel rok veľkých zmien v organizačnej štruktúre, prehodnocovali sa viaceré činnosti, nové vedenie na čele s prof. Turňom časopis podporilo napriek tomu, že nikdy nebol a zrejme ani nie je ziskový. Prof. Turňa považoval časopis za prínosný nielen pre odbornú komunitu, ale aj pre CVTI SR ako inštitúciu. Keďže som zvolila formu monotematických čísiel, snažila som sa spolu s redakčnou radou najmä o to, aby sme dokázali tak v rámci roka ako aj v rámci jednotlivých tém pokryť najvýznamnejšie výzvy a potreby všetkých knižníc a sprostredkovať najnovšie informácie. Súčasne za kľúčový považujem moment, kedy sa kolega Tomáš Fiala stal zodpovedným redaktorom. Dokázal vytvoriť tvorivý a zaničený tím a pod jeho vedením má časopis perspektívu ešte dlhé roky napomáhať rozvoju nielen slovenského knihovníctva.

ROZHOVOR

Ako by ste identifikovali súčasné najväčšie príležitosti a výzvy pre časopis *ITlib*? Keďže časopis *ITlib* má už 24 rokov, čo by ste mu popriali do ďalšej dekády?

Obdivujem, ako dokáže časopis obsahovo držať krok s novými výzvami tejto neuveriteľne rýchlej doby. Venuje pozornosť nielen obsahovej aktuálnosti a zodpovedajúcej grafike, ale nezabúda ani na možnosti stať sa súčasťou svetových databáz. Má recenzované príspevky a redakčnú radu s medzinárodnou účasťou. Nazdávam sa, že najväčšou výzvou je udržať si súčasnú vysokú úroveň a obetavo zdolávať všetky prekážky.

V spomínanom narodeninovom čísle k 5. výročiu založenia časopisu bol článok p. Kláry Kernerovej s názvom „Byť riaditeľkou knižnice je úžasné“. Želám z celého srdca IT-čku aj celej knihovníckej komunite, aby o 25 rokov uverejnil článok s názvom „Byť knihovníkom je úžasné“. K tomu veľa odvahy, nadšenia a trpezlivosti tvorcom, skvelých autorov, verných čitateľov, zaujímavé témy a najmä podporu vedenia CVTI SR ako vydavateľa.

Aké máte plány po odchode z CVTI SR? Existujú nejaké záľuby alebo činnosti, ktorým by ste sa chceli viac venovať? Alebo máte v pláne dobrovoľne sa angažovať v oblasti knižničnej a informačnej vedy?

Aj keď nie je jednoduché odísť po toľkých rokoch z práce, mám momentálne v pláne venovať sa najmä mojim vnúčatám, rodine a priateľom, na čo nebolo doteraz toľko času, koľko by som si pria-la. Súčasne zvažujem možnosť pôsobiť ešte v dobročinných aktivi-tách, čo sa mi zatiaľ nepodarilo a tiež to bol môj sen.

*Čo však viem naisto – čokoľvek budem robiť, budú ma sprevádzať krásne spomienky na moju profesionálnu dráhu, za ktoré všetkým mojim spolupútnikom **VELMI ĎAKUJEM**.*

Zhovárал sa Mgr. Tomáš Fiala.